

Frågor och svar om samverkansregler

mellan hälso- och sjukvården, läkemedels-
industrin, medicintekniska industrin och
laboratorietekniska industrin

Frågor och svar om samverkansregler

mellan hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin

Inledning

Överenskommelsen om samverkansregler mellan hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin trädde i kraft den 1 januari 2014 och reviderades senast 1 februari 2026.

Vid framtagandet av överenskommelsen har parterna lagt stor vikt vid tydlighet och strävat efter att göra den så lättillgänglig som möjligt. Trots detta kan vissa formuleringar vara öppna för tolkning beroende på läsarens roll och perspektiv. Med detta i åtanke har parterna gemensamt tagit fram ett dokument med vanliga frågor och svar, genom upprättandet av dokumentet *Frågor och Svar om samverkansregler*. Dokumentet följer den kronologiska ordningen i samverkansreglerna och är ett komplement till dessa, dvs. alla bärande principer och regler gäller vid all form av samverkan. Det är ett levande dokument som kommer att uppdateras vid behov, när parterna finner det lämpligt.

Innehåll

1. Vad menas med offentligt finansierad vård?.....	4
2. Vad händer om samverkansreglerna inte följs?	4
3. Hur ska samverkan dokumenteras?.....	4
4. Gäller samverkansreglerna vid distansmöten?.....	4
5. Är några sociala aktiviteter tillåtna för industrin att erbjuda/stödja ekonomiskt?	4
6. I vilka situationer får företag bjuda på måltid?	5
7. Är letter of intent/viljeförklaring tillräckligt för att ge serviceinformation?	5
8. Får företag stå för kostnader för resor och logi vid serviceinformation/RMI?	5
9. Vilka får delta vid produktinformation?	6
10. Vad är det som gäller för studiebesök hos tillverkande företag?	6
11. Hur skiljer sig sammankomster enligt 3.2, 3.3 och 3.4 i specifikationen?	6
12. Är företag skyldiga att ta ut deltagaravgift när de arrangerar en sammankomst?	6
13. Behöver man arbetsgivarens tillstånd för att delta i ett möte med deltagaravgift?	6
14. Vad gäller för inbjudningar från företag och förmedling till verksamhetschefer, läkemedelskommittéer etc. Går de alltid att förmedla elektroniskt?.....	7

15.	Om en företagsrepresentant träffar en medarbetare i hälso- och sjukvården på en kongress, får företagsrepresentanten bjuda in medarbetaren till en sammankomst som företaget har på plats?	7
16.	Vad menas med att företag enbart får sponsra sådant som är kopplat till det egna verksamhetsområdet?	7
17.	Varför finns regler om att arrangören ska redovisa budget vid sponsringsförfrågan och att överskott från sponsormedel ska återbetalas?	7
18.	Behövs det en budget om det gäller en större kongress/möte som arrangeras i Sverige och där det finns en fast monteravgift?	8
19.	På vilka sätt får industrin sponsra intresse- och specialistföreningar?	8
20.	Vad gäller vid sponsring av konferensmiddag?	8
21.	Vad händer om ett företag inte accepterar den sponsringsförfrågan som mötesarrangören ställer?	8
22.	Hur och när ska återbetalning av överskott vid tredjepartsmöten ske?	9
23.	Får industrin bekosta föreläsare när vården själva arrangerar en utbildningsdag för den egna personalen?	9
24.	Uppdrag i tjänsten eller bisyssla - vad gäller?.....	9
25.	Är ersättningar till vårdens medarbetare offentliga?	10
26.	Vad gäller kring ersättning för deltagande i ett advisory board (rådgivande grupp)?	10
27.	Vad gäller för hälso- och sjukvårdspersonal i kontakt med media?	10
28.	Vad gäller för läkemedelsföretag när medarbetare från hälso- och sjukvården anlitas?.....	10
29.	Vad får stipendier användas till och följer några skyldigheter för stipendiaten?	10
30.	Vad menas med att donationer till hälso- och sjukvården får ges för att stödja forskning och utveckling?	11
31.	Kan varuprover anses vara en otillåten donation?	11

1. Vad menas med offentligt finansierad vård?

Offentligt finansierad vård avser vård som bekostas med offentliga medel. Privata vårdgivare som har avtal med regioner och kommuner finansieras med offentliga medel och omfattas således av överenskommelsen. Företag som har avtal enligt lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) finansieras av offentliga medel och ingår även här. Verksamhet i hälso- och sjukvården som både finansieras av privata och offentliga medel anses vara offentligt finansierad och omfattas således av reglerna.

2. Vad händer om samverkansreglerna inte följs?

Respektive branschorganisation ges sanktionsmöjligheter gentemot företag som inte följer reglerna. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har inte motsvarande sanktionsmöjligheter utan varje region och kommun ansvarar för att anta reglerna, informera sina medarbetare om dem och säkerställa att de efterlevs. På rekommendation av SKR ska varje region ha en kontaktperson som lokalt ska förvalta samverkansreglerna. Någon motsvarande funktion finns inte i kommunerna.

3. Hur ska samverkan dokumenteras?

All samverkan mellan vård och industri ska dokumenteras skriftligt exempelvis genom avtal, e-post, beslut eller faktura. Det är viktigt att all form av värdeöverföring (ekonomiska medel eller annat som har ett värde för mottagaren) kan redogöras med underlag. Relevant dokumentation ska sparas minst tre år efter avslutad samverkan.

4. Gäller samverkansreglerna vid distansmöten?

Ja, samverkansreglerna omfattar även distansmöten, såsom webinarier samt grupp- och enskilda möten via digitala verktyg som till exempel Teams. Dock får företagen som regel inte bekosta måltider vid distansmöten (undantag se fråga 6).

5. Är några sociala aktiviteter tillåtna för industrin att erbjuda/stödja ekonomiskt?

Nej, sociala aktiviteter inklusive fritidsaktiviteter får varken arrangeras, anordnas, faciliteras eller på annat sätt erbjudas av företag eller efterfrågas av hälso- och sjukvården. Detta gäller oavsett om aktiviteten medför en kostnad för företaget eller inte. Några exempel på sociala aktiviteter är, golftävlingar, vinprovningar, idrottsevenemang, båtturer, skidåkning eller musikunderhållning. Även en middag utgör en social aktivitet om den inte sker i anslutning till en sammankomst med yrkesmässigt innehåll, dvs om middagen enbart har ett nöjes och relationskapande syfte.

6. I vilka situationer får företag bjuda på måltid?

- Företag får endast erbjuda anställda inom hälso- och sjukvården måttfull måltid om den sker i samband med en sammankomst arrangerad av eller i samarbete med industrin. Även vid sponsringsarrangemang får företagen bekosta en måltid. Syftet med regeln är att det ska vara möjligt att exempelvis genomföra en fortbildningsaktivitet för en grupp och att det då av praktiska skäl kan vara möjligt att bjuda på en måltid. Det är aldrig tillåtet att bjuda på en måltid som inte sker i samband med en sammankomst med yrkesmässigt innehåll.
- Företag får erbjuda måltid även i samband med enskilda möten.
- Måltider ska som regel intas på eller i direkt närhet till arbetsplatsen, och ske restriktivt för att inte riskera att äventyra parternas oberoende. Att bjuda på lunch på restaurang kan av omvärlden uppfattas som förtroendeskadligt om det inte sker med måttfullhet.
- Det är inte tillåtet för företag att erbjuda eller bjuda, eller för en anställd inom hälso- och sjukvård att be om att bli bjuden eller bjudas, på måltid när man träffas på konferenser, kongresser, mässor och liknande. Var och en ska stå för sina egna måltidskostnader.
- Vid distansmöten får måltid som regel inte erbjudas eller efterfrågas. Undantag gäller om företaget har en fysisk närvaro i den lokal där deltagare från hälso- och sjukvården befinner sig, exempelvis vid produktinformation där föreläsaren deltar på distans.
- Observera att mötesdeltagarnas arbetsgivare kan ha satt upp egna regler för representation som då ska tas i beaktande och att förmånsbeskattning kan bli aktuellt.

7. Är letter of intent/viljeförklaring tillräckligt för att ge serviceinformation?

Nej, Serviceinformation får endast tillhandahållas för produkter som redan är upphandlade eller på annat sätt inköpta av hälso- och sjukvården. Det är inte förenligt med samverkansreglerna att genomföra serviceinformation baserat på ett letter of intent, viljeförklaring eller annan icke-bindande avsiktsförklaring eller viljeyttring. Sådana dokument utgör inte giltigt underlag för att ge serviceinformation, då produkten/tjänsten i dessa fall ännu inte är införskaffad av vårdgivaren. Syftet med regeln är att undvika otillbörlig påverkan inför beslut om inköp.

8. Får företag stå för kostnader för resor och logi vid serviceinformation/RMI?

Ja, vid välmotiverade avsteg från huvudregeln får, vid behov, företag stå för relevanta kostnader som är nödvändiga för att kunna tillhandahålla serviceinformation och riskminimeringsinformation (RMI). I de fall serviceinformation/RMI av särskilda skäl måste ske på en annan ort kan även resor ersättas, t.ex. vid för tung utrustning som inte kan flyttas, simulatorverksamhet eller träning hos speciellt utbildningscenter eller liknande situationer som omöjliggör adekvat träning på den normala arbetsplatsen.

Om serviceinformation eller RMI sträcker sig över flera dagar får även logi ingå. Måttfullhet ska iakttas vid val av resa och/eller logi.

Att på detta sätt kunna ersätta relevanta kostnader är ett undantag från huvudregeln. Det ska ske restriktivt och får aldrig vara ett sätt att kringgå samverkansreglerna.

9. Vilka får delta vid produktinformation?

Verksamhetschefen beslutar om vilka som får delta vid produktinformationstillfället, men deltagandet ska dock begränsas till de som är direkt berörda/de som har direkt nytta av informationen i sitt dagliga arbete.

10. Vad är det som gäller för studiebesök hos tillverkande företag?

Studiebesök ska ses som ett produktinformationstillfälle och inte som serviceinformation. Industrin får därmed inte betala för vårdpersonalens resor eller logi.

11. Hur skiljer sig sammankomster enligt 3.2, 3.3 och 3.4 i specifikationen?

- 3.2 Sammankomster arrangerade av industrin
Typexempel: ett terapimöte som industrin arrangerar och finansierar själv eller med deltagaravgifter, hälso- och sjukvårdens deltagare bekostar själva resa och hotell.
- 3.3 Sammankomster gemensamt arrangerade av hälso- och sjukvården och industrin
Typexempel: möte anordnat av hälso- och sjukvården, inklusive dess professioner, och industrin där parterna delar på ansvar och kostnader.
- 3.4 Sammankomster arrangerade av hälso- och sjukvården eller tredje part
Typexempel: sammankomst arrangerad av eller på uppdrag av hälso- och sjukvården eller en intresseförening som organiserar medarbetare inom hälso- och sjukvården. Med eller utan inslag av industrins deltagande som sponsor.

12. Är företag skyldiga att ta ut deltagaravgift när de arrangerar en sammankomst?

Nej, företag får välja om de vill ta betalt för deltagandet.

13. Behöver man arbetsgivarens tillstånd för att delta i ett möte med deltagaravgift?

Ja, men det är deltagaren själv som ansvarar för att ha arbetsgivarens godkännande för deltagandet. Inbjudan till möten ska dock följa punkt 3.2 och 3.3 enligt Specifikationen om samverkanssituationer.

14. Vad gäller för inbjudningar från företag och förmedling till verksamhetschefer, läkemedelskommittéer etc. Går de alltid att förmedla elektroniskt?

Om det finns en funktionsbrevlåda ska den användas för att ta emot inbjudningar. Det krävs dock lokal kontakt med respektive klinik för att få information om vilken funktionsbrevlåda som eventuellt finns att använda.

Förmedling av inbjudningar i pappersform kan genomföras tills man har kännedom om vilken funktionsbrevlåda som ska användas för detta ändamål eller har samtycke, när det behövs, för en elektronisk förmedling av inbjudningar.

15. Om en företagsrepresentant träffar en medarbetare i hälso- och sjukvården på en kongress, får företagsrepresentanten bjuda in medarbetaren till en sammankomst som företaget har på plats?

Huvudregeln är att en inbjudan till sammankomster ska skickas ut i förväg med tydlig information om tid, plats, program samt eventuell förtäring, så att verksamhetschefen kan ta del av det. Om en företagsrepresentant däremot under en kongress råkar träffa en medarbetare i hälso- och sjukvården, och den personen redan fått godkännande från sin huvudman att delta i kongressen, kan företagsrepresentanten bjuda in personen till företagets arrangemang på plats. I en sådan situation behöver arrangemanget inte finnas med i det officiella programmet och inbjudan behöver inte ha sänts ut i förväg.

16. Vad menas med att företag enbart får sponsra sådant som är kopplat till det egna verksamhetsområdet?

Det ska finnas en naturlig koppling till företagets verksamhet (hälso- och sjukvård och omsorg) för att företaget ska kunna sponsra en aktivitet. Det är exempelvis inte tillåtet för industrin att sponsra en ledarskapsutbildning eller en datakurs i t.ex. Excel, Word etc. för vårdpersonalen. Detta kan förvisso anses vara yrkesförkovrande men då det saknar koppling till företagets verksamhet är det inte tillåtet. Det är av samma skäl inte tillåtet att sponsra exempelvis en inspirationsföreläsare som saknar koppling till det vetenskapliga programmet vid en sammankomst.

17. Varför finns regler om att arrangören ska redovisa budget vid sponsringsförfrågan och att överskott från sponsormedel ska återbetalas?

Syftet bakom reglerna är att arrangören inte ska ta in medel för en förenings eller kliniks ordinarie verksamhet, eller andra aktiviteter som enligt reglerna inte får sponsras av industrin. Industrin får endast sponsra den yrkesförkovrande delen av ett möte, till exempel föredragshållare, lokal och liknande. Många gånger ingår andra poster i ett mötesarrangemang och därför behöver industrin få ta del av budgeten för att säkerställa vilka poster företaget kan sponsra. Det ska finnas en transparens i hur en arrangör från hälso- och sjukvården efterfrågar sponsring från företag.

18. Behövs det en budget om det gäller en större kongress/möte som arrangeras i Sverige och där det finns en fast monteravgift?

Det spelar ingen roll om monteravgiften är "fast" eller inte. Företagen behöver fortfarande veta vad deras sponsormedel går till och vilka kostnader för mötet som medlen täcker. Företag får endast sponsra den vetenskapliga delen av arrangemanget. En tydlig och specificerad budget bidrar till transparens. Undantag från kravet på budget kan endast bli aktuellt vid internationella kongresser anordnade av utländska arrangörer som inte lyder under överenskommelsen och där merparten av deltagarna inte är från Sverige.

19. På vilka sätt får industrin sponsra intresse- och specialistföreningar?

- Det är tillåtet för företag att sponsra ett möte som har ett program med tydligt vetenskapligt innehåll. Företaget kan då erhålla en monterplats eller liknande som motprestation för sin sponsring. Fritidsorter under säsong och platser som är kända för sin exklusivitet, som till exempel vintersportorter under skidsäsong, ska undvikas vid sponsring.
- Företag får köpa annons för annan företagsexponering, exempelvis på en förenings hemsida, i digitala utskick, i medlemstidning eller liknande så länge begärd ersättning är proportionerlig, detta betraktas inte som sponsring.
- Intern föreningsverksamhet får däremot inte sponsras. Här ingår medlemsinterna aktiviteter, medlemsadministrativa aktiviteter, hemsidor, medlemsbrev, intern planering m.m. Sociala aktiviteter, middagar av social karaktär, presenter till föreläsare etc. får inte heller sponsras.

20. Vad gäller vid sponsring av konferensmiddag?

Det är tillåtet att sponsra en måttfull måltid, dock inte de delar som innebär finansiering eller facilitering av sociala inslag. Exempel på sociala inslag är dans eller middagsunderhållning. Det är inte tillåtet att sponsra en sammankomst där måltiden utgör den enda faktiska kostnaden för arrangemanget.

21. Vad händer om ett företag inte accepterar den sponsringsförfrågan som mötesarrangören ställer?

Om företaget inte accepterar sponsringsförfrågan kan företaget begära att upplägget förändras och att arrangören inkommer med en ny förfrågan. Det kan handla om att företaget inte har fått ta del av en tydlig budget där samtliga intäkter och utgifter för ett möte har specificerats. Hälso- och sjukvårdspersonal som arrangerar möten ska tillämpa sponsringsreglerna konsekvent för samtliga företag inom industrin som agerar på den svenska marknaden, oavsett om företaget är medlem i en branschorganisation eller inte.

22. Hur och när ska återbetalning av överskott vid tredjepartsmöten ske?

All sponsring ska utgå från en korrekt budget som samtliga sponsorer har fått ta del av vid förfrågan om sponsring. Sponsringen får enbart täcka faktiska, dokumenterade, skäliga och direkta kostnader som är nödvändiga för att de yrkesmässiga delarna av en sammankomst ska kunna genomföras.

Inom tre månader efter genomförd sammankomst ska arrangören redovisa det ekonomiska utfallet av aktiviteten för sponsorerna. Detta för att fastställa om intäkterna från sponsorerna överstigit utgifterna för de delar som företagen får sponsra. Det finns då tre alternativ:

- Om det visar sig att de samlade intäkterna från sponsorerna överstiger de utgifter som företagen får täcka, ska arrangören göra en återbetalning till sponsorerna.
- Inser arrangören att sponsringskostnaden ligger på en för hög nivå kan dessa justeras ned innan genomförd aktivitet, eller strax efter om fakturering sker i efterhand, så att företagen totalt faktureras det belopp som direkt motsvarar kostnaderna.
- Om överskottet är mycket litet/obetydligt samt att det är möjligt och lämpligt, kan arrangören i en sådan situation överföra inestående medel till nästa aktivitet som genomförs inom cirka ett år och ska då räknas in i företagets sponsring.

23. Får industrin bekosta föreläsare när vården själva arrangerar en utbildningsdag för den egna personalen?

En intern utbildningsdag för en enskild klinik betraktas som en del av klinikens ordinarie verksamhet och är en intern aktivitet som företag inte får sponsra. Industrin kan dock gemensamt med hälso- och sjukvården arrangera eller sponsra en utbildningsdag som är generell för professionen.

24. Uppdrag i tjänsten eller bisyssla - vad gäller?

Uppdrag bör normalt utföras i tjänsten, men det är alltid arbetsgivaren som avgör om uppdraget är en bisyssla eller om det är ett uppdrag i tjänsten. Om uppdraget utförs utom tjänsten ska det betraktas som bisyssla och gällande bestämmelser om bisyssla i lagen om offentlig anställning (LOA) samt kollektivavtal ska tillämpas.

Uppdrag i tjänsten

För uppdrag i tjänsten upprättas en skriftlig överenskommelse mellan medarbetaren (konsulten), medarbetarens arbetsgivare och företaget. Hos en offentlig arbetsgivare utgör överenskommelsen allmän handling. Ersättning för uppdrag i tjänsten ska utbetalas till arbetsgivaren.

Bisyssla

För uppdrag som utgör bisyssla upprättas en skriftlig överenskommelse mellan medarbetaren (konsulten) och företaget. Medarbetaren ska alltid informera sin arbetsgivare om uppdragets art, omfattning och ersättning för att kunna säkerställa att det följer arbetsgivarens bisyssleregler. Det är arbetsgivaren som bedömer om bisysslan kan vara förtroendeskadlig, arbetshindrande eller konkurrerande, i enlighet med lagen om offentlig anställning (LOA) och gällande kollektivavtal.

25. Är ersättningar till vårdens medarbetare offentliga?

Ja, alla överenskommelser om ersättningar från företag till offentliganställda för uppdrag i tjänsten är offentliga, såvida inte ett beslut om sekretess har fattats. För läkemedelsföretagen finns även krav enligt direktiv från den europeiska läkemedelsindustriföreningen EFPIA om att alla ersättningar från läkemedelsföretag till vårdorganisationer och enskilda vårdanställda ska redovisas öppet av företagen.

26. Vad gäller kring ersättning för deltagande i ett advisory board (rådgivande grupp)?

Ersättning för deltagande i ett advisory board ska motsvara en marknadsmässig ersättning d.v.s. ska vara skälig i förhållande till arbetets innehåll och nedlagd tid. Utöver ersättning för utfört arbete och eventuell ersättning för resa och logi får inga andra förmåner, ersättningar eller gåvor förekomma.

27. Vad gäller för hälso- och sjukvårdspersonal i kontakt med media?

Transparens är en av de viktigaste principerna i överenskommelsen om Samverkansreglerna. Därför ska hälso- och sjukvårdspersonal på eget initiativ uppge eventuella jävsförhållanden vid kontakt med media t.ex. uppdrag gjorda för läkemedelsföretag inom aktuellt terapiområde.

28. Vad gäller för läkemedelsföretag när medarbetare från hälso- och sjukvården anlitas?

Transparens är avgörande, och läkemedelsföretag bör endast anlita hälso- och sjukvårdspersonal som konsulter om de samtycker till att deras ersättningar redovisas offentligt i Lifs öppna rapportering av värdeöverföringar.

29. Vad får stipendier användas till och följer några skyldigheter för stipendiater?

Stipendier ges till förmån för fysiska personer och får användas till framtida utbildning och forskning eller liknande. Det är vanligt att den som mottager ett stipendium avger en rapport eller motsvarande om hur stipendiet har använts samt vilket mervärde stipendiet har gett. Stipendium där det enda syftet är att finansiera resor, och/eller deltagande i kongress, är inte tillåtet. För läkemedelsföretag måste stipendier gå via mottagarens arbetsgivare.

30. Vad menas med att donationer till hälso- och sjukvården får ges för att stödja forskning och utveckling?

Med detta menas att stödet ska vara ämnat till att utnyttjas för reell forskning och utveckling, och ska inte ges på alltför lösa grunder exempelvis till en intresseförening som "arbetar för mer forskning" inom ett visst område. Donationer ges till kliniker eller motsvarande, till skillnad från stipendier som ges till fysiska personer.

31. Kan varuprover anses vara en otillåten donation?

Läkemedel

Varuprover får endast ges av industrin och/eller begäras av hälso- och sjukvården samt vård och omsorg i den omfattning som krävs för att kunna utvärdera produkten och får inte användas för behandling av en patient. I annat fall kan det anses som en otillåten donation. Läkemedelsindustrin har dessutom egna, striktare regler kring detta som dessa företag måste förhålla sig till.

Medicinteknik

I samband med upphandlingar förekommer huvudsakligen två typer av prover.

- Den första utgörs av så kallade anbudsprover, det vill säga prover på offererade produkter som syftar till att möjliggöra en teknisk eller visuell utvärdering av produkterna utan att de tas i kliniskt bruk. Dessa prover är ofta osterila eller särskilt märkta med exempelvis "ej för kliniskt bruk", och används enbart i utvärderingssyfte av sakkunniga inom ramen för upphandlingsförfarandet. Att utan kostnad tillhandahålla sådana prover anses tillåtet, under förutsättning att antalet prover är begränsat till vad som är nödvändigt och proportionerligt i förhållande till syftet med utvärderingen. Att begära eller acceptera ett överskott av prover kan strida mot upphandlingsrättsliga principer, såsom proportionalitetsprincipen.
- Den andra typen av prover avser produkter som under en begränsad tid tillhandahålls en vårdgivare för att personalen ska kunna testa och utvärdera dem i faktisk vårdmiljö, för att pröva om de uppfyller de krav som uppställs i en upphandling. Eftersom dessa produkter används i patientnära vård och i praktiken blir en del av den ordinarie verksamheten är det inte förenligt med samverkansreglerna att vården tar emot dem kostnadsfritt. Att utan ersättning tillhandahålla produkter som används i patientbehandling kan därmed utgöra en otillåten donation och leda till överträdelse av dessa regler.

Huruvida varuprover kan anses vara en otillåten donation beror på provets karaktär och det sammanhang i vilket det tillhandahålls.